

Вісник

2022

№ 7-8
(83)

липень-
серпень

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

тема:

**Відбулося
засідання РАУ
1-2 серпня
2022 року**

с. 3

**Делегація
НААУ провела
низку робочих
зустрічей
у Польщі**

с. 7

**Огляд
рішень РАУ
1-2 серпня
2022 року**

с. 9

**Дайджест
діяльності
комітетів
та секцій НААУ
за липень —
серпень
2022 року**

с. 20

І. Франка «Перехресні стежки» (опублікованій 1900 р.) і молодим суддею Остапом Копачем, виведеним А. Чайковським у повісті «З ласки родини», оскільки обидва літературні герої щиро прагнуть добитися справедливості правовими інструментами й захистити інтереси галицьких селян в судах. Однак Франковий твір сьогодні є широко знаним, оскільки включений до навчальних програм і за його сюжетом вже у незалежній Україні був знятий популярний серіал Олега Бійми «Пастка», який вийшов на телеекрани 1996 року. А повість «З ласки родини» майже невідома навіть серед вітчизняних літературознавців, бо в післявоєнному часі в Україні жодного разу не перевидавалася (були тільки діаспорні її видання). Та й чомусь тема очищення загрузлих у корупції українських судів, яка в сучасних ЗМІ вже встигла набити оскомину, провідних діячів укрсучліту мало цікавить...

А. Чайковський, який стало перебував в епіцентрі громадського життя, жваво цікавився також процесом опанування українцями штучної мови есперанто, в якій вбачав перспективний засіб налагодження міжнародної комунікації та потужний інформаційний канал для поширення в світі правди про визвольну боротьбу українців. Отже, він теж жваво долучився

до пропагування цієї мови серед галичан і, зокрема, в перемишльському часописі «Український голос» 1922 року опублікував свою статтю «Світова мова будучності. (La esperanto)». Цікаво також, що сам письменник добре володів мовою есперанто: в числі 2 коломийського есперантського часопису «Ukraina Stelo» за 1922 рік було опубліковано його оповідання «Malagrabla renkonto» («Неприємна зустріч») з приміткою в підзаголовку «Переклав на есперанто сам автор». Український оригінал тексту цього оповідання, на жаль, не зберігся. Зазначені статтю й оповідання, до речі, теж не включено до жодного зі збірників творів А. Чайковського і вони залишаються невідомими навіть для дослідників його творчості.

Андрій Чайковський був не лише глибоким і талановитим письменником, улюбленим повістярем галицької молоді, а й дуже діяльним українцем-патріотом, наділеним масштабним осмисленням української історії й сучасності. Тому 165-річний ювілей видатного українця мав би слугувати для нас добрим приводом до пошуків вивчення непізнаних чи призабутих сторінок його багатогранної творчої діяльності та належної переоцінки ролі цієї поважної громадянської постаті в новітній історії України.

ДЕЩО ПРО СВІТ ЗАЦІКАВЛЕНЬ АДВОКАТА КИРИЛА ТРИЛЬОВСЬКОГО

Богдан Волошинський, член Національної спілки краєзнавців України, учасник Проєкту «Історія адвокатури України» Центру досліджень адвокатури і права НААУ

Кирило Трильовський (1864 — 1941), визначний український правник, адвокат, громадсько-політичний і культурно-освітній діяч, а ще й публіцист, журналіст і видавець, відзначався рідкісним енергійним характером, невгамовною допитливістю та широким полем власних творчих зацікавлень. Будучи ерудитом і людиною високої культури, він не тільки чудово вигострив свій публіцистичний талант, а й творив поезію та пісні, зокрема став автором славнозвісного маршу січовиків «Гей, там на горі Січ іде!» А до гурту його друзів і близьких знайомих належало чимало тогочасних митців, літераторів, поліглотів та інтелектуалів.

Доля К. Трильовського тісно пов'язана з покутським містом Коломиєю: тут він завершив свою гімназійну освіту (1881 — 1883), після закінчення правничих студій і складення адвокатського іспиту у 1901

році розпочав власну адвокатську практику, тривалий час мешкав у місті зі своєю сім'єю, врешті тут завершив земний шлях і знайшов місце вічного спочинку на міському цвинтарі Монастирок. Як фаховий адвокат

Др. Кирило Трильовський. Голова Центральної управи Українського легіону. Світлина К. Єгершпахера у Відні. 31 січня 1915 р. Поштівка. Видання Центральної управи Українського легіону в м. Відні. 1917 р.

і професійний політик, а також шанувальник красних мистецтв, просвітник та ентузіаст пропаганди скарбів історичної спадщини і мистецьких набутків українців, він зав'язав багато плідних стосунків у громадсько-політичній та культурній сферах саме в місті над Прутом. У цьому нарисі ми окремо розповімо про його контакти з драматичними артистами та поціновувачами штучної міжнародної мови есперанто.

К. ТРИЛЬОВСЬКИЙ І АРТИСТИ

Кирило Трильовський також був великим шанувальником музичного і театрального мистецтв. Попри бурхливу політичну діяльність одного із засновників

і очільників Русько-української радикальної партії, творця й провідника Товариства «Січ» і січового руху в Галичині, депутата Австрійського парламенту (1907 — 1911, 1911 — 1918) і Галицького сейму (1913 — 1914), він завжди знаходив час побувати на концерті чи на театральній виставі, мав багато знайомих і приятелів в артистичному світі. На сторінках його мемуарів «З мого життя» знаходимо про це кілька згадок. Так, упродовж свого перебування в Києві 1904 року він побував на святковому концерті з нагоди 35-річчя творчої діяльності Миколи Лисенка, а також у театрі подивився оперу С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» за участю Панаса Саксаганського. Упродовж парламентської діяльності у Відні він відвідував столичні театри, подивляв гру славної італійської акторки Елеонори Дузе під час її виступів у «Театрі ан дер Він»¹.

Як діяльний учасник національно-культурного і політичного відродження галицьких українців К. Трильовський високо цінував і підтримував просвітницьку місію Руського народного театру Товариства «Руська бесіда» у Львові. Мешкаючи з сім'єю в Коломиї, він завжди вчашав на вистави під час його гастролей.

Мандрівні театри в ті часи перевозили зі собою тільки завісу, декорації і костюми, а меблі для сцени, інтер'єрні деталі та побутовий реквізит стало позичали в місцевих оселях. Отож родина Трильовських, яка мешкала на розі вулиць Валової і Костюшка (тепер вул. Театральна), неподалік будинку Щадничої каси (в якому була влаштована театральна зала), теж жваво долучалася до забезпечення української мандрівної сцени необхідними речами. Петро Трильовський, син Кирила, згадував, що в часі театральних гастролей у їхньому помешканні завжди «бракувало хатньої обстановки, бо її визичували до театру для декорації»².

Знаковою сторінкою історії українського театрального мистецтва стали коломийські гастролі Руського народного театру під дирекцією Миколи Садовського упродовж 25 вересня — 5 листопада 1905 року. З корифеєм наддніпрянської сцени виділ «Руської бесіди» уклав тоді контракт про дирекцію в трупі терміном на один рік — з 1 травня 1905 р. до 1 травня 1906 р. У часі цих гастролей К. Трильовський неодноразово зустрічався з М. Садовським та всіляко допомагав

¹ Трильовський К. З мого життя. Київ — Едмонтон — Торонто: Таксон, 1999. 278 с. (С. 231-232, 239).

² Трильовський П. Як я те бачив... «Над Прутом у лузі...» Коломия в спогадах. Торонто: Срібна сурма, 1962. С. 96 — 105 (С. 104).

театрові. Він також брав участь разом з делегацією Товариства «Січ» у вшануванні Миколи Садовського і Катерини Рубчакової під час вистави опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» 28 жовтня, де виголосив вітальну промову³. А після переїзду театру на гастролі до Станиславова (тепер Івано-Франківськ) К. Трильовський наприкінці листопада спеціально їздив подивитися на гру Марії Заньковецької і Миколи Садовського. Вже в літньому віці політик і артист ще раз зустрілися на еміграції в Празі⁴.

Про симпатію свого батька до артистів трупи М. Садовського залишив нам спогад його син Петро: «Мій батько дружив з артистами й одного разу запросив майже всіх до себе на «бенкет», а опісля зроблено спільну знімку»⁵. Цю «знімку» тривалий час розшували історики й краєзнавці.

Зазначену світлину, яку виконав коломийський фотограф А. Кіблер, пощадив час і вона щасливо уці-

ліла у воєнних лихоліттях. У міжвоєнному часі вона зберігалася в музеї Наукового товариства імені Шевченка (НТШ) у Львові, а тепер належить до мистецьких фондів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. На світлині в центрі групи осіб у другому ряду сидить М. Садовський, по його праву руку в тому ж ряду сидять К. Рубчакова і С. Паньківський. У центрі третього ряду стоїть К. Трильовський, а праворуч від нього стоїть І. Рубчак. Цю світлину неодноразово використовували як ілюстрацію в театрознавчих виданнях, однак центральну постать у третьому ряду (тобто К. Трильовського) або не описували, або помилково подавали як М. Заячківського, театального референта Товариства «Руська бесіда». Точно ідентифікувати особу К. Трильовського допоміг нам його фотопортрет з давньої поштівки, знятий у тому самому ракурсі, що й на світлині з артистами⁶.

К. ТРИЛЬОВСЬКИЙ І ЕСПЕРАНТИСТИ

У довоєнні роки в Галичині, яка тоді перебувала в складі Австро-Угорської імперії, жваво розвивався рух прихильників поширення штучної мови міжнародного спілкування — есперанто, винайденої польським лікарем і лінгвістом Людвіком Заменгофом. Значно динамічніше цей процес відбувався в польському середовищі й поляки домоглися права приймати в Кракові в 1912 р. VIII Всесвітній Конгрес есперантистів, присвячений 25-й річниці створення мови есперанто. Серед піонерів українського есперантського руху в Галичині активною позицією виділявся поштовий службовець Олександр (Лесь) Денисюк, який закінчив Коломийську гімназію, а в ті роки мешкав і працював на Тернопіллі. Він ще 1909 р. заснував «Есперантську інформаційну агенцію та секретаріат» для координації дій щодо поширення есперанто у спільноті галицьких українців.

9 червня 1910 р. у Львові з ініціативи О. Денисюка відбулися збори 25 українських есперантистів, на які запросили двох поважних галицьких політиків — чільних діячів Русько-української радикальної партії (РУРП), адвокатів Кирила Трильовського та Северина Даниловича. Участь К. Трильовського значно піднесла престиж зібрання, оскільки він в той час

Група артистів Руського народного театру Товариства «Руська бесіда» на гастролях у Коломиї. Зліва направо: у другому ряді — С. Паньківський, К. Рубчакова, директор театру М. Садовський; у третьому ряді — І. Рубчак, адвокат К. Трильовський. Фотоательє А. Кіблера в Коломиї, 1905 р. Світлина з фондів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника, інв. № II Ф2482.

³ Віче «Народної Волі» в Коломиї. Громадський голос. Ч. 33. 23 падолиста 1905. С. 261. Рубр.: 3 нашого жита.

⁴ Трильовський К. З мого життя. Там само. С. 232.

⁵ Трильовський П. Як я те бачив... Там само. С. 104.

⁶ У написанні розділу також використовувалися: Козак Б. У лабіринтах історії українського театру. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 386 с.; Медведик П. Катерина Рубчакова. Київ: Мистецтво, 1989. 105 с.

вже був депутатом Австрійського парламенту. Важливо, що учасники зборів обговорили не лише питання організаційного оформлення руху галицько-українських есперантистів, а й налагодження співпраці з наддніпрянськими побратимами, зокрема в Одесі та Конотопі⁷.

Напередодні ювілейного світового конгресу есперантистів у Кракові польські активісти організували 4-5 листопада 1911 р. у Львові Перший галицький конгрес есперантистів, у якому взяли участь також представники українських есперантистів О. Денисюк і С. Данилович. Обоє їх було включено до складу обраної конгресом комісії з питання заснування Ліги галицьких есперантських товариств обох націй. Однак у наступному році галицько-українська есперантська спільнота вже настільки зміцніла, що виявила намір розвиватися самостійно та формувати на конгрес свою окрему делегацію. Зокрема, в Коломиї утворився потужний осередок есперантистів під проводом місцевого гімназиста Ореста Кузьми, призначеного Міжнародною есперантською асоціацією в Женеві «Universala Esperanto-Asocio» своїм делегатом на Коломию.

Організатором формування та підготовки до участі в конгресі української делегації (налічувала 14 осіб, зокрема 10 галичан, одного буковинця і трьох наддніпрянців) виступив О. Денисюк. «Родзинкою» програми конгресу мав стати костюмований бал, на якому членам національних делегацій пропонувалося презентувати свої культурні надбання в народних строях. Мрією О. Денисюка було організувати виїзд на конгрес цілого гурту членів товариства «Січ», заснованого й очолюваного К. Трильовським, у народній ноші, з січовими відзнаками і топірцями, які б затанцювали вогнистий гуцульський «Аркан». Це мало б стати своєрідною культурною візитівкою української делегації, адже було відомо, що польські господарі форуму готувалися вразити його учасників виконанням «Мазурки» і «Краков'яка» в своїх народних строях. Однак такий задум виявився для галичан занадто складним і дорогим у реалізації, тому з краківським оргкомітетом конгресу було погоджено виконання «Коломийки» однією парою українських танцюристів⁸. Цей запальний народний танок на балу з великим публічним успіхом презентували українські делегати конгресу коломиєць Орест Кузьма і львів'янка Ізидора Ваньо, зодягнуті в гуцульську народну ношу.

Представники української громади у Відні. Праворуч: перший — Орест Кузьма; другий — доктор Кирило Трильовський. Відень, 1918 р. Світлина з фондів Музею історії міста Коломиї (МІК), інв. номер Ф-6492.

Окрилений атмосферою конгресу, О. Кузьма поживав місцевий есперантський рух і 17 листопада 1912 року в Коломиї постало Крайове товариство українських есперантистів «Поступ» — «Esperanto-societo Progreso». А 1913 року він започаткував, як засновник і редактор, вихід в Коломиї першого українського есперантського періодичного видання — місячника «Ukraina Stelo» («Українська Зоря»), який друкувався до кінця червня 1914 року, а після тривалої перерви, спричиненої подіями Першої світової війни та Української революції, був відновлений у 1922 році.

Доля зблизила О. Кузьму із К. Трильовським, оскільки після закінчення гімназії очільник коломиєських есперантистів перебрався на тривалий час до Відня: упродовж 1913 — 1918 років він навчався на філософському факультеті Віденського університету, а в роки Першої світової війни служив у відділі цензури та в Пресовій квартирі Легіону Українських Січових Стрільців (УСС). Про епізод військової служби О. Кузьми знаходимо згадку в статті Івана Боберського «З воєнної вистави у Відні», опублікованій у часописі «Діло» від 28 вересня 1916 р. Тоді в складі Пресової квартири УСС було утворено «Артистичну Горстку», до якої увійшло гроно митців, поділених на відділи з окремих жанрів мистецтва і літератури. Зокрема, в ній було сформовано й «відділ світличців» (фотографів) під проводом І. Іванця, а у Відні створено «світлинну робітню «Артистичної Горстки» під проводом

⁷ Denysiuk Leś. Al historio de Esperanto en Ukrainujo. *Ukraina Stelo*. №5. 1913. S. 51 — 54 (S.52).

⁸ Денисюк Л. Перед VIII міжнародним конгресом Есперантистів в Кракові. *Учитель*. Львів. Ч. 8. 20 цвітня 1912, с. 250 — 252; Ч. 9. 20 мая 1912, с. 278 — 284 (С. 283).

У фотографічній робітні Ореста Кузьми. Праворуч: перший — Орест Кузьма; другий — Голова Бойової Управи УСС доктор Кирило Трильовський; ліворуч — скарбник Управи професор Іван Боберський. Відень, травень 1916 р. Світлина з фондів МІК, інв. номер Ф-6674.

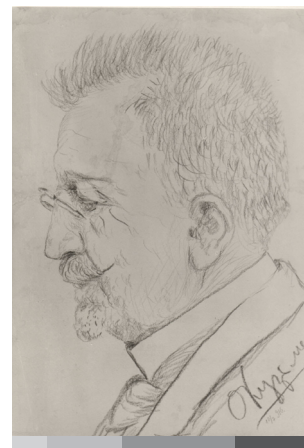
п. Ореста Кузьми». До цієї «світлинної робітні» (фотомайстерні) від усіх фотокореспондентів з фронтів і тилкових територій надсилалися негативи на скляних фотопластинах для формування єдиного фотоархіву про діяльність УСС. На час публікації зазначеної статті І. Боберського в майстерні О. Кузьми вже було близько трьох тисяч негативів, упорядкованих за описом їх авторів, дати й місця виконання знімків, складених на зберігання у спеціально виготовлені коробки. Частина надрукованих світлин про будні УСС на фронті і в тилу була представлена для публічного огляду в павільйоні про діяльність Легіону УСС на війсьній виставці у Відні в 1916 р.⁹

К. Трильовський, який з початком війни увійшов до складу Головної Української Ради, а з 6 серпня 1914 р. очолив Бойову управу УСС, цікавився діяльністю Пресової квартири і, зокрема, роботою фотомайстерні О. Кузьми. Одночасно з виконанням службових завдань О. Кузьма продовжував у Відні есперантську видавничу діяльність, зокрема випустив під грифом «Ukraina Stelo» серію поштівків зі світлинами діячів «Союзу визволення України», Головної Української Ради та Бойової управи УСС, січових стрільців (з українськими підписами і на мові есперанто під ними). Ця його ви-

давнича ініціатива також зацікавила К. Трильовського, а про їхні неодноразові зустрічі у Відні свідчать світлина та графічний портрет К. Трильовського, виконаний О. Кузьмою олівцем 10 липня 1916 р. Після повернення з еміграції до Коломиї у 1927 р. К. Трильовський часто мав змогу бачитися на вулицях міста з професором Коломийської гімназії О. Кузьмою.

Цікаво також, що есперанто вивчали і пропагували колеги Кирила Трильовського з адвокатської і громадсько-політичної діяльності Северин Данилович та Андрій Чайковський (які також значну частину свого життя провели в Коломиї). Прагнучи допомогти О. Кузьмі в популяризації есперанто серед українців, письменник і правник А. Чайковський у часописі «Український голос» 1922 року опублікував статтю «Світова мова будучності. (La esperanto)»¹⁰. Сам він добре володів мовою есперанто: в числі 2 часопису «Ukraina Stelo» за 1922 рік було опубліковано його оповідання «Malagrabla renkonto» («Неприємна зустріч») з приміткою в підзаголовку «Переклав на есперанто сам автор». А про захоплення есперанто аж до похилого віку С. Даниловичем у своїх споминах оповіла його донька Євгенія¹¹.

К. Трильовський жваво цікавився поширенням серед українців мови есперанто, оскільки добре усвідомлював могутній комунікативний потенціал цього модерного засобу міжнародного порозуміння і просвіти. Уміло користаючи з можливостей цієї штучної мови, українські есперантисти через друковані есперантські видання поширювали в світі правдиву інформацію про Україну, пропагували її історичну спадщину і культурно-мистецькі надбання українців.

Графічний портрет Кирила Трильовського. Малюнок олівцем Ореста Кузьми. Відень, 1916. Світлина з фондів МІК, інв. номер Ф-12839.

⁹ Боберський І. З воєнної вистави у Відні. Діло. Львів. 28 верес. 1916 р.

¹⁰ Чайковський А. Світова мова будучності. (La esperanto). Український голос. Перемишль. Ч. 2. 8 січ. 1922. С. 3 — 4.

¹¹ Барчук С., Плекан Ю. Засновник Української радикальної партії — Северин Данилович у спогадах дочки Євгенії. Краєзнавство. 2020. № 1-4. С. 76 — 82 (С. 82).